

HARASZTHY ÁGOSTON

5/29/1954

„Hazánkfia, Haraszthy Ágoston úr, ki most tére vissza az Éjszakai Egyesült Státusokból s ottani tapasztalatiról körünkben j. hó 18-án este 8 órakor beszámolni szives leendő, honi iparunk szeretetteli művelésére s kereskedelmünk ügykezeléti fejlesztésére mutatand a Státusok polgáritól járt utat“ — invitálta a pesti Védegylet, a magyar ipar és kereskedelem érdekvéviselési szerve tagjait Haraszthy előadására 1844-ben. Május 20-án így számol be a napisajtó az előadás sikeréről. „A Rondellában elhelyezett színház zsúfolásig tele vala, a rendszerint hatszáz személy részére kiadni szokott ülőhelyeken mintegy ezeren szorongának s a padosorok között is vagy háromszázan állva hallgatták végig Haraszthy urat... Nagyszerű előadásának gyújtó sikere volt, hallgatói... elbűvölve a szabad polgári lét igazán szédtő lehetőségeitől, negyedórás tapsorkánnal üdvözölték a szabadság hírnökét és a szabad életről szóló híreket az előadás végén.“ (Itt mintegy félhasábnyi szöveget törölt a cenzúra, helye üres az újságban.) „Megtanulánk az előadásból“ — fejezi be a cikkíró —, „hogy nemzetünk gazdagulásának számtalan felfedezetlen új eleme és lehetősége van, hogy iparunk és kereskedelmünk előtt beláthatatlan új térek nyílnak, hogy nemzeti függetlenségünk, polgári jólétünk s dolgosaink biztonsága vár reánk.“ (Pesti Hírlap, 1844. május 20.)

A Védegylet 1844. évi évkönyve közöl Haraszthyról egy rövid életrajzi jegyzetet: úgy látszik, hogy májusi nagyszerű előadása annyira felkeltette a személye iránt a magyar közönség érdeklődését, hogy Vachot Imre, az évkönyv szerkesztője, nem tudott kitérni a közlés elől, „noha a Védegylet évkönyvének egyáltalában nem célja, hogy élő magánszemélyek élettörténetét tárgyalja s inkább kíváncsi volna közérdekű eszmék megvitatása e lapokon“ — mentegeti magát a szerkesztő. Azt azonban, amit Haraszthyról egyáltalán tudunk, Vachot kétoldalas életrajzából meríthetjük csak, más forrás Haraszthy fiatalkorára nézve nem áll rendelkezésünkre. Mokcsai Haraszthy Ágoston bácskai nemesi család harmadszülött fia, 1812-ben született. A napoleoni háborúkat követő infláció idején apja birtoka jelentős részét elvesztette és, mert a bácskai birtok roncsai „legfeljebb egy örökösnek biztosíthatának úri megélhetést“, a fiatalabb fiúknak a nemesi körökben nem sokra becsült „kereskedelmi pályán kellett boldogulásuk után nézniük“. Haraszthy Ágoston hát kereskedő lett s Vachot értéklése szerint „erényt csinált a muszájból“, jó, becsületes és szakmájához értő export-import szakember vált

ÚSZÓ HALÁSZTANYA A DUNÁN.

Egész Európában párját ritkítóan érdekes vendéglátóipari üzem kezd meg működését június 15-én a Dunán. A Molotov-téri kikötő közelében úszó pontonokon mintegy ezer személyes halásztanyát nyitnak meg. Az új vendéglő a volt Petőfi-híd pontonjaira épül, amelyek eddig Sztálinvárosban voltak, de már úban vannak a főváros felé.

Az új, látványosságzámba menő szórakozóhely csaknem 50 méter hosszú lesz és 45 méter mélységben nyúlik be a Duna vizébe. Színes lampionok és a világ nemzetjeinek apró, színes zászlói díszítik majd a vendéglőt. Népi zene, nyárson és rostonsült halak, különféle ételkülönlegességek várják a szórakozni-vágyó fővárosi dolgozókat a június 15-én megnyíló úszó halásztanyán.

A pesti utca közlekedésének egyik „őre“

CSEHSZLOVÁK KÜLDÖTTSEG érkezett Budapestre a magyar iparitanulóképzés és munkaerőgazdálkodás tanulmányozására. A delegáció vezetője Josef Hojo szlovák munkaerőügyi megbízott, tagjai: Stefan Jolak miniszterhelyettes és Miroslav Dluhos mérnök, minisztériumi osztályvezető. A küldöttség két hetet tölt hazánkban.

belőle. A XIX. század első felében azonban ez távolról sem annyit jelentett, mint a kiegyezés utáni időkben: a magyar külkereskedelem akkor a leghaladóbb polgári állásfoglalást tette szükségessé, meg kellett küzdeni az elnyomó osztrák kormány Magyarországra hátrányos vámpolitikájával, mindent meg kellett tenni a magyar ipar és a magyar belkereskedelem fejlesztésére, valamint a magyar mezőgazdaság korszerűsítésére, mert a nemzetközi piacon csak így lehetett versenyképes a magyar exportőr. Haraszthy tehát szükségszerűen szakított családjá nemesi hagyományaival, csatlakozott a reformkor leghaladóbb polgári köreihez, „túlteve magát földbirtokosaink legtöbbjén s sajnos, annyi polgári hazánkfíán is uralkodó maradi balhiedelmeken, ismertté tévé nevét már ifjúkorában hazánk szebbülésén s jobbulásán, nemzetünk haladásán munkálkodó honfiúi mozgalmakban.“

Üzleti ügyekben utazott Amerikába 1840-ben és két évnél valamivel hosszabb időt töltött kint, hazajövet nemcsak előadást tartott az amerikai viszonyokról, de kétkötetes útleírást is adott ki. (Utazás Északamerikában. Pest, Heckenast Gusztáv, 1844. Két kötet, egy-egy acélmetszetű képpel, 228+304 oldal.) Leírása kissé nehézkes, darabos stílusú, de — megdöbbenően pontos: adatai szokatlanul megbízhatóak, történeti összefoglalóit a legújabb és legalaposabb munkák alapján állítja össze, általában a közgazdász szemével nézi és látja az Újvilágot, a demokrácia, a polgári szabadság és a politika elvi kérdései csak annyira és csak annyiban érdeklik, amennyire és amennyiben statisztikailag kimutatható hatásuk van a közgazdasági életre. Haraszthy az első magyar szerző, aki felfedezi a statisztika, a növekvő sorok és az emelkedő diagrammok pátoszát: műve 532 oldalán összesen 295 statisztikai táblázatot közöl és ezzel többet mond el Amerikáról, mint amennyit száz kötetben lehetne elmesélni.

Könyvének hazai hatása még gyűjtőbb volt, mint előadásái: a Pesti Hírlap két folytatásban, összesen hét hasábnyi terjedelemben méltatta a művet. „Hisszük és valljuk“ — írja a Pesti Hírlap kritikusa —, „hogy némelyekben, de talán sokakban is, a yankeekhez iskolába járnunk nem lesz felesleges“. (1845. február 2.) — Adatainak ma már természetesen elévült az aktualitása, számunkra az a legérdekesebb az Utazásból, hogy hogyan foglalt állást Haraszthy az amerikai rabszolgaság kérdésében: a polgárháború előtti Amerika-utazók próbaköve az, hogy erről a speciális amerikai problémáról hogy nyilatkoznak. „A rabszolgaság szégyene a Státusoknak“ — írja — „s belátható időn belül meg fog szűnni, ha másért, ha a szabadságért lelkesedő amerikai polgárok akaratából nem, hát azért, mert nemsokára elkövetkezend az az idő, amikor egy-egy rabszolga a mai átlagos tíz esz-

tendei munkabíráhatása alatt nem leendő képes a gazdája számára a 7—8000 dolláros vételár s a tíz esztendei tartás összes költségeit megdolgozni, hiszen a szabad dolgos — noha bére ugyanazon időre a vételár és a tartás költségeinek beleszámításával több, mint hatszorosa is a rabszolgára fordított kiadásoknak, — tizekét, tizenháromszorta annyit termel, mert érdekei fűződnek ahhoz, hogy jól dolgozzék.“

Haraszthy életútja elvezet hazánkból. 1846-ban véglegesen visszament Amerikába. Amennyire a szabadságharc utáni idők emigránsainak fennmaradt leveleiből rekonstruálható sorsa, Amerikában mindennel megpróbálkozott: volt több helyen ültetvényes, kanadai prémvadászatokat finanszírozott és exportált prémeket Franciaországba és Belgiumba, egy ideig bányatulajdonos is volt. 1858-ban Kalifornia képviselőjeként az Egyesült Államok kongresszusának is tagja lett, mint a republikánus párt, Lincoln pártjának támogatója. A polgárháborúban résztvett, a newcastlei csatában megsebesült és elvesztette balkarját. A polgárháború után, az amerikai tőkeexport első korszakában, nicaraguai erdőkitermelési vállalkozásban szerzett érdekeltséget és Nicaraguában pusztult el: egy hegyi folyó aligátorai falták fel 1869. július 22-én.

Láng Dezső

MEGNYITOTTÁK A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG EGÉSZSÉGÜGYI KIÁLLÍTÁSÁT

A Nemzeti Szalonban ünnepélyesen megnyitották a Német Demokratikus Köztársaság egészségügyi kiállítását.

Takó József egyézségügyi miniszterhelyettes megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy a kiállítás értékes segítséget nyújt a magyar egészségügyi dolgozók munkájához.

Ezután Johannes Kreutel, a drezdai német egészségügyi múzeum képviselője mondott ünnepi beszédet. Elmondotta, hogy a kiállítást öt gondolat köré csoportosították. Az első és leglényegesebb: az ember egészségvédelme. Ezzel kapcsolatosak — a második részben — a munkásvédelem és a balesetelhárítás kérdései. A harmadik vezérgondolat: harc a különböző fajtájú kártevők ellen. A kiállítás negyedik részében az állatvédelem kérdéseit, s ezzel kapcsolatban az állatokról az emberekre terjedő fertőző betegségek elleni védekezést ismerteti. Az ötödik részben a kiállítás a tejhozam emelésével, s ezen a téren az emberi munka megkönnyítésével foglalkozik.